

УДК 364-78:314.15(430:477)

DOI <https://doi.org/10.32782/3041-1351/2025-2-6>

Мартовицька Наталія Володимирівна

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов,

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

nv.martovytska@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-7258-3458

Scopus ID: 59895924600

Web of Science Researcher ID: GYQ-8891-2022

Гордєєва Тетяна Євгеніївна

кандидат педагогічних наук,

старша викладачка кафедри освітнього менеджменту,

артменеджменту та соціальної роботи,

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

t_hordieieva@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-4586-4510

НІМЕЦЬКА МОДЕЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З МІГРАНТАМИ ТА ЇЇ АДАПТАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДЛЯ УКРАЇНИ: ІНСТРУМЕНТИ ІНТЕГРАЦІЇ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Вступ. Глобальні міграційні процеси останніх десятиліть зумовили потребу у формуванні багаторівневих систем соціальної роботи в Федеративна Республіка Німеччина, які традиційно виступають ключовими центрами тяжіння міграційних потоків, виробили відмінні, але взаємодоповнювані моделі соціальної інтеграції. Їх досвід має як самостійну цінність у контексті забезпечення соціальної стабільності, так і потенціал до адаптації в інших країнах, зокрема в Україні.

Метою наукового пошуку був аналіз німецької моделі соціальної роботи з мігрантами та визначення можливостей адаптації її практичних інструментів для соціальної інтеграції осіб в Україні. Дослідження базується на аналізі статистичних даних Eurostat, BAMF, BMAS та інших джерел, а також на вивченні нормативних документів і практичних програм. Виявлено ключові інструменти німецької моделі соціальної інтеграції мігрантів, що охоплюють мовну та професійну підготовку, соціальний супровід, міжкультурне посередництво й раннє працевлаштування.

Наукова новизна полягає у дослідженні німецьких практик соціальної інтеграції мігрантів і можливостей їх адаптації в Україні, що сприяє підвищенню ефективності супроводу ВПО та формуванню стійкої системи реагування на міграційні кризи.

Висновки. У статті проаналізовано специфіку німецької моделі соціальної інтеграції мігрантів, яка поєднує державну політику, муніципальні практики та діяльність громадських організацій. Особливу увагу приділено мовній підготовці, трудовій інтеграції, соціальному супроводу та міжкультурному посередництву. Проаналізовано сильні та слабкі сторони німецької інтеграційної системи, що дозволяє визначити можливості її адаптації для потреб соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб в Україні. На основі цього досвіду запропоновано рекомендації для України щодо розвитку індивідуальних інтеграційних планів, субсидіарної співпраці державних і недержавних структур, удосконалення міжкультурного посередництва та створення адаптованих програм працевлаштування для внутрішньо переміщених осіб.

Ключові слова: глобальні міграційні процеси, німецька модель соціальної роботи, робота з мігрантами, соціальна інтеграція, соціальна адаптація, соціальна підтримка внутрішньо переміщених осіб, субсидіарна співпраця державних і недержавних структур.

Martovytska Nataliia Volodymyrivna

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Foreign Language,

Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy

Hordieieva Tetiana Yevheniivna

Candidate of Pedagogical Sciences,

Senior Lecturer at the Department of Educational Management,

Artmenegmente and Social Work,

Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy

GERMAN MODEL OF SOCIAL WORK WITH MIGRANTS AND ITS ADAPTIVE POTENTIAL FOR UKRAINE: INTEGRATION TOOLS, CHALLENGES AND PROSPECTS

Introduction. In recent decades, global migration processes have necessitated the formation of multi-tiered systems of social work in the Federal Republic of Germany, which has traditionally functioned as a major hub for migratory flows. Consequently, Germany

has elaborated distinct yet mutually complementary models of social integration. This experience possesses both intrinsic value in maintaining social stability and significant potential for adaptation in other national contexts, particularly in Ukraine.

Purpose and objectives of the article. The aim of the research was to analyze the German model of social work with migrants and to identify the possibilities of adapting its practical tools for the social integration of individuals in Ukraine. The study is based on the analysis of statistical data from Eurostat, BAMF, BMAS, and other sources, as well as the examination of regulatory documents and practical programs. The research identified the key instruments of the German model of migrant social integration, which include language and vocational training, social support, intercultural mediation, and early employment.

The scientific novelty. lies in exploring German practices of social integration of migrants and the possibilities of their adaptation in Ukraine, which contributes to enhancing the effectiveness of IDP support and developing a resilient system for responding to migration crises.

Conclusions. The article analyses the specifics of the German model of social integration of migrants, which combines state policy, municipal practices, and the activities of civil society organizations. Particular attention is given to language training, labor market integration, social support, and intercultural mediation. The strengths and weaknesses of the German integration system are examined, allowing for the identification of opportunities for its adaptation to the needs of social support for internally displaced persons in Ukraine. Based on this experience, recommendations are proposed for Ukraine regarding the development of individual integration plans, subsidiary cooperation between governmental and non-governmental structures, the improvement of intercultural mediation, and the creation of tailored employment programs for internally displaced persons.

Key words: *global migration processes, German model of social work, work with migrants, social integration, social adaptation, social support for internally displaced persons, subsidiary cooperation between governmental and non-governmental structures.*

Вступ. Глобальні міграційні процеси останніх десятиліть характеризуються зростанням переміщень населення через військові конфлікти, економічну нестабільність, політичні репресії та кліматичні катастрофи. Федеративна Республіка Німеччина розробила багаторівневу систему соціальної інтеграції мігрантів, що поєднує державну політику, муніципальні практики та діяльність недержавних організацій. Такий досвід стає особливо актуальним для України у зв'язку з масштабним переміщенням внутрішньо переміщених осіб (ВПО) через війну з Російською Федерацією, що триває з 2022 року. Згідно з даними порталу Statista станом на перше півріччя 2025 року кількість громадян України, які перебувають під тимчасовим захистом у Німеччині, перевищує 1,16 млн осіб, що підкреслює нагальну потребу у системній соціальній підтримці, доступі до освіти, працевлаштуванні та житлі [15]. Ці проблеми зумовлюють потребу у виробленні довгострокової стратегії інтеграції, що має поєднувати інституційні механізми державної політики з інноваційними практиками громадського сектору. Така стратегія повинна враховувати комплексний характер викликів – від забезпечення доступу до житла, освіти та ринку праці до розвитку програм психологічної підтримки й соціальної адаптації, спрямованих на підвищення спроможності переселенців повноцінно інтегруватися у приймаючі громади та робити внесок у їх соціально-економічний розвиток.

Наукова новизна дослідження полягає у вивченні практичних інструментів соціальної інтеграції мігрантів у Німеччині та оцінці можливостей їх адаптації в Україні. Застосування німецького досвіду дозволяє не лише підвищити ефективність соціального супроводу ВПО, а й створити передбачувану, масштабовану систему, здатну реагувати на кризові хвилі переміщення населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний науковий інтерес складають висновки досліджень як у вітчизняній, так і у зарубіжній науковій літературі. Проблематика інтеграції мігрантів у Німеччині висвітлюється як у нормативно-право-

вому, так і в практичному аспектах. Джерела, такі як BAMF (Bundesamt für Migration und Flüchtlinge – Федеральне відомство з питань міграції та біженців), BMAS (Bundesministerium für Arbeit und Soziales – Федеральне міністерство праці та соціальних питань), BMI (Bundesministerium des Innern und für Heimat – Федеральне міністерство внутрішніх справ та питань батьківщини), статистичні бази Eurostat, а також аналітичні публікації Mediendienst Integration та ib-jmd.de, дозволяють відстежити динаміку мовної підготовки, трудової інтеграції та соціального супроводу мігрантів. Особливу увагу приділено роботі індивідуальних консультативних служб (MBE – Migrationsberatung für Erwachsene, міграційне консультування для дорослих) та молодіжних програм (JMD – Jugendmigrationsdienste, Молодіжні міграційні служби), а також ролі благодійних організацій сектора Wohlfahrt у забезпеченні комплексних соціальних послуг. Водночас виявлені слабкі ланки інтеграційної моделі, такі як дефіцит житла, адміністративні обмеження та психосоціальні потреби, підкреслюють актуальність дослідження можливостей адаптації німецького досвіду для українського контексту.

Зазначений вище аспект становив дослідницьке питання презентованого тематичного дослідження. **Метою** наукового пошуку був аналіз німецької моделі соціальної роботи з мігрантами та визначення можливостей адаптації її практичних інструментів для соціальної інтеграції осіб в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження базується на комплексному підході з використанням наступних методів: *аналіз вторинних даних* (статистики Eurostat, BAMF, BMAS та Destatis для оцінки масштабів інтеграційних потреб і ефективності існуючих програм); *контент-аналіз нормативних та методичних документів* (законів AufenthaltG, AsylG, Asylbewerberleistungsgesetz та програм BAMF, що регулюють мовну, соціальну та трудову інтеграцію); *порівняльний аналіз* (оцінка потенційної адаптації німецьких практик для українського контексту, зокрема у сфері роботи з внутрішньо переміщеними особами); *систематизація*

практичних інструментів (виділення ключових напрямів інтеграційної роботи (мовна інтеграція, консультування й соціальний супровід, інтеграція через працю, міжкультурне посередництво) на основі таблиці 1 та аналітичних матеріалів).

Після повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році українські науковці активно досліджують проблематику внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО) та біженців, приділяючи увагу соціальним, економічним і правовим аспектам інтеграції. Вітчизняні публікації демонструють системний підхід до вивчення соціальної інтеграції ВПО та біженців, охоплюючи економічні, соціальні, правові та культурні аспекти. Вони підкреслюють необхідність запровадження комплексних механізмів соціальної підтримки та адаптаційних стратегій, що можуть бути адаптовані з досвіду країн ЄС, зокрема Німеччини, для покращення соціальної стабільності та ефективної інтеграції в Україні.

Так, автори Трубнік Т., Біленко О. та Горбань С. (2023) у своїй роботі показали, що міграційні потоки впливають на економіку України, зокрема через зміну структури ринку праці та соціальних виплат [3]. Аналогічно, Туча О., Співак І., Бондаренко О. та Похарська О. (2022) вивчають вплив українських мігрантів на економіку країн-реципієнтів, підкреслюючи взаємозв'язок між соціальною інтеграцією та економічною стабільністю [18]. Біль М. (2023) у своїй роботі досліджує адаптацію ВПО в умовах високої соціальної вразливості, виділяючи ключові фактори, що перешкоджають ефективній інтеграції, та пропонує рекомендації для покращення соціальної підтримки [1]. Дослідження Плюща В. (2024) розширює цей аспект, аналізуючи адаптаційні стратегії українських мігрантів за кордоном із урахуванням соціальної інклюзії та ціннісних орієнтацій [5].

Правові та політичні аспекти інтеграції розкрито Магдіч А. (2022), де зацентовано увагу на важливості правового регулювання та інтеграційної політики в країнах прийому, демонструючи необхідність комплексного підходу до адаптації ВПО та біженців [4].

Глобальні тенденції та війна як фактор міграції окреслено в працях Вишневської А. та Петренко К. (2022) та висвітлено у звіті CEDOS (2022), де підкреслено, що війна в Україні посилила глобальні міграційні процеси та створила нові виклики для систем соціальної підтримки. Вивчення цих тенденцій дозволяє адаптувати міжнародний досвід до українського контексту [2; 6].

Водночас, міжнародні джерела дозволяють поглибити розуміння інтеграційних практик у Німеччині. Так, дані BAMF (Bundesamt für Migration und Flüchtlinge) та BMAS (Bundesministerium für Arbeit und Soziales) висвітлюють офіційні статистичні показники та нормативні рамки інтеграції, а BMI (Bundesministerium des Innern und für Heimat) надає інформацію про політичні ініціативи та курси інтеграції [8; 9; 12]. Статистичні дані Eurostat демонструють масштаби

тимчасового захисту, тоді як аналітичні публікації Mediendienst Integration та ib-jmd.de дають уявлення про мовну підготовку, трудову інтеграцію та соціальний супровід [11].

Особливу увагу приділено роботі індивідуальних консультаційних служб (МБЕ – *Migrationsberatung für Erwachsene*, Міграційне консультування для дорослих) та молодіжних програм (JMD – *Jugendmigrationsdienste*, Молодіжні міграційні служби), а також ролі благодійних організацій сектора Wohlfahrt у забезпеченні комплексних соціальних послуг [10; 14]. Водночас виявлені слабкі ланки інтеграційної моделі – дефіцит житла, адміністративні обмеження та психосоціальні потреби – підкреслюють актуальність адаптації німецького досвіду для українського контексту.

Усі ці дослідження підтверджують важливість комплексного підходу, що поєднує економічні, соціальні та правові заходи, і демонструють практичну цінність імплементації досвіду європейських країн, зокрема Німеччини, для підвищення ефективності соціальної роботи з ВПО в Україні. Публікації українських дослідників з 2022 року демонструють системний підхід до вивчення соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб та біженців, охоплюючи економічні, соціальні, правові та культурні аспекти. Дослідницький доробок вітчизняних науковців доводить, що міграційні потоки впливають на структуру ринку праці, соціальні виплати та економічну стабільність, одночасно формуючи високий рівень соціальної вразливості серед ВПО.

З огляду на вищезазначене виникає потреба у поєднанні нормативного, інституційного та емпіричного аналізу досвіду цих країн. Зазначимо, що Федеративна Республіка Німеччина упродовж трьох останніх десятиліть сформувала багаторівневу систему соціальної роботи з мігрантами, що поєднує державну політику інтеграції, муніципальне управління та потужний сектор недержавних провайдерів соціальних послуг (Wohlfahrtsverbände). Умови 2015–2016 рр., пандемії COVID-19 і масового прибуття осіб, які тікають від російської агресії проти України від 2022 року, стали стрес-тестом цієї моделі, виявивши і її сильні сторони (масштабованість, інституційна взаємодія), і обмеження (дефіцит житла, нерівномірність доступу до послуг, напруженість у громадах). Сьогодні Німеччина зберігає одну з найрозгалуженіших систем інтеграційної інфраструктури в Європі, що спирається на закон «Про перебування іноземців» (Aufenthaltsgesetz), закон «Про надання притулку» (Asylgesetz), спеціальні програми інтеграції через мову та працю, а також інструменти міжкультурного посередництва (Sprach-und Integrationsmittlung).

Німецька модель має координаційний центр у Федеральному відомстві з міграції та біженців (BAMF), яке одночасно здійснює процедури притулку та координує інтеграційні програми (зокрема мовні курси, консультаційні служби, проекти інтеграції в громаді). В частині трудової інтеграції

важливу роль відіграють Федеральне міністерство праці та соціальних питань (BMAS), Федеральне агентство з праці (BA) й мережа Jobcenter, які реалізують «Job-Turbo» – прискорення виходу біженців на ринок праці за трьохфазною логікою: раннє оволодіння мовою → вхід в зайнятість/навчання → подальше нарощення кваліфікації та мовних компетентностей у роботі. Було виявлено, що ключовою відмінністю моделі є інституційно закріплене партнерство держави з великими благодійними об'єднаннями (Caritas, Diakonie, AWO, Deutsches Rotes Kreuz, Paritätischer тощо), які виступають головними виконавцями індивідуальних і групових послуг – від міграційного консультування до соціальної підтримки сімей і молоді. Для дорослих діє Migrationsberatung für Erwachsene Zuwanderer (MBE), для молоді (12–27 років) – Jugendmigrationsdienste (JMD).

Щодо законодавчої та інституційної основи підтримки мігрантів у Німеччині варто виокремити наступні нормативно-правові документи:

Нормативний каркас включає:

– AufenthaltG і AsylG, що визначають підстави перебування, процедури притулку, доступ до послуг;

– Asylbewerberleistungsgesetz (закон про забезпечення шукачів притулку), який регулює базові соціальні виплати на ранніх етапах;

– Інтеграційне законодавство: комплекс підзаконних актів і програм BAMF (інтеграційні курси, курси професійної німецької – DeuFöV; визнання кваліфікацій; інфраструктура консультацій).

Зазначимо, що з 2023–2024 рр. оновлена рамка Fachkräfteeinwanderungsgesetz (закон про імміграцію кваліфікованих фахівців) спростила канали

для працевлаштування та взаємодіє з інтеграційними інструментами – від визнання дипломів до мовної підготовки. Правила доступу біженців і шукачів притулку до ринку праці деталізовано в BMAS (строки доступу, дозволи, навчання). У 2023–2025 рр. BMAS і BA реалізують Job-Turbo, що закріпив пріоритет «швидкого входу в роботу» з подальшим підвищенням мовних рівнів через професійно орієнтовані курси [7; 13].

Важливим контекстом є тимчасовий захист громадян України в ЄС (Директива 2001/55/ЄС), дію якого Рада ЄС продовжила до 4 березня 2027 р., що безпосередньо визначає право на проживання, працевлаштування, освіти та соціальну підтримку в Німеччині.

На оперативному рівні діє багатоканальна мережа: BAMF, землі й муніципалітети (житло, школи, соціальні служби), Jobcenter/Agenturen für Arbeit (працевлаштування), школи/Volkshochschulen та приватні провайдери (курси), а також мережі MBE (≈1 500 консультаційних пунктів) і JMD (≈500 осередків) [16].

Згідно з окресленого вище, безперечно цінність для фахівців соціальної роботи становлять практичні інструменти, які використовуються Федеративною Республікою Німеччини у роботі з мігрантами. Вивчивши джерельну базу, авторами було виділено ключовий інструментарій інтеграції мігрантів у Німеччині, який систематизовано у таблиці 1. (див. табл. 1)

Німецька модель соціальної роботи з мігрантами вирізняється багаторівневим набором практичних інструментів інтеграції. *Мовні та громадянські курси (Integrationskurse, Berufssprachkurse)* забезпечують базову та професійну підготовку,

Таблиця 1

Інструменти соціальної роботи з мігрантами у Німеччині

Напрямок інтеграції	Опис	Ключові показники / статистика
Мовна інтеграція	Інтеграційні курси (Integrationskurse) складаються з мовного модуля (до рівня B1) та орієнтаційного курсу з права, історії та цінностей. Паралельно діють курси професійної німецької (Berufssprachkurse, DeuFöV) для випускників інтеграційних курсів з галузевою лексикою (догляд, логістика, виробництво, ІКТ).	У 2024 р. понад 320 000 осіб склали підсумковий Deutsch-Test für Zuwanderer (DTZ): 56 % – B1, 32 % – A2. Лише у 2022–2024 рр. ≈ 485 000 українців розпочали інтеграційні курси.
Консультування й соціальний супровід	MBE забезпечує індивідуальні маршрути інтеграції для дорослих: оцінка потреб, планування, скерування до курсів, допомога з житлом, документами, доступом до освіти, охорони здоров'я та ринку праці. JMD супроводжує молодь 12–27 років через індивідуальне консультування та групові/громадські ініціативи («JMD im Quartier»).	Послуги виконуються переважно через Wohlfahrtsverbände, фінансуються федерацією.
Інтеграція через працю	Програма Job-Turbo забезпечує раннє працевлаштування претендентів з базовими мовними компетенціями (A2–B1), подальший розвиток професійних навичок на робочому місці, супровід через Jobcenter, ярмарки вакансій, швидкий підбір («matching») з роботодавцями.	Система охоплює тисячі мігрантів щороку, прискорюючи їх інтеграцію на ринку праці.
Міжкультурне посередництво	Sprach- und Integrationsmittlung (SprInt) поєднує переклад, культурне тлумачення та навігацію сервісами: лікарні, Jobcenter, школи, Jugendamt, соціальні служби. Інституційні ініціативи «Interkulturelle Öffnung» адаптують адміністрації до різноманіття клієнтів.	Широко застосовується у всіх федеральних землях; забезпечує доступність сервісів для клієнтів різних культур і мов.

створюючи платформу для подальшого входу на ринок праці. *Консультування та соціальний супровід (MBE, JMD)* дозволяють формувати індивідуальні маршрути інтеграції, включно з житлом, документами, доступом до освіти і охорони здоров'я. Програма *Job-Turbo* функціонує як «міст» між навчанням і зайнятістю, забезпечуючи раннє працевлаштування та нарощування професійних компетентностей на робочому місці. *Міжкультурне посередництво (SprInt, Interkulturelle Öffnung)* усуває мовні та культурні бар'єри в адміністративних, освітніх і соціальних сервісах. Комплексне поєднання цих інструментів дозволяє системі бути масштабованою, адаптивною до кризових хвиль міграції та ефективною у забезпеченні соціальної інтеграції різних груп мігрантів.

Різнопланові інтеграційні інструменти, що охоплюють освітні, соціальні, трудові та міжкультурні сфери, свідчать про комплексний характер німецької моделі соціальної роботи, яка передбачає соціальне партнерство урядових структур, муніципальну практику та діяльність недержавних організацій. Така багаторівнева структура дозволяє не лише реагувати на поточні потреби мігрантів, а й прогнозувати потенційні виклики інтеграції, враховуючи демографічні, культурні та економічні фактори. У цьому контексті виділення ключових інструментів соціальної роботи стає необхідним для систематизації принципів, стратегій і пріоритетів, які забезпечують ефективну реалізацію інтеграційних програм та адаптацію мігрантів у різних соціальних середовищах. Ключові аспекти соціальної роботи в німецькій моделі інтеграції проявляються у поєднанні індивідуалізованих траєкторій, реалізованих через MBE та JMD для планування та координації життєвих, освітніх і трудових ресурсів мігрантів, із субсидіарною архітектурою, де провайдери сектора *Wohlfahrt* забезпечують доступ до соціальних послуг для найбільш вразливих груп, створюючи комплексну, масштабовану та адаптивну систему інтеграції. Аналіз цих елементів дозволяє оцінити, які компоненти моделі є найбільш реплікованими, а які потребують доопрацювання для застосування у інших країнах, зокрема в Україні.

Проте, не зважаючи на безперечну практичну цінність моделі соціальної роботи у Німеччині з мігрантами, існують виклики у її реалізації:

- житло і просторові нерівності. Дефіцит доступного житла у великих агломераціях посилює конкуренцію за ресурси й ускладнює соціальну роботу в громадах (*community work*), збільшуючи час до стабілізації сімей;

- визнання кваліфікацій і «перекваліфікація». Попит ринку праці на мовні рівні B2+ і формальні сертифікації повільніше зустрічається з реальними профілями новоприбулих; навіть за наявності каналів прискореного визнання дипломів (*Recognition in Germany*) виникають слабкі місця – тривалі строки процедур, необхідність донавчання та практик.

- баланс «швидкого входу» і якості інтеграції. Підхід *Job-Turbo*, орієнтований на раннє працевла-

штування з подальшим підвищенням компетентностей, потребує інтенсивного супроводу на робочому місці, інакше ризики «низькоплатної пастки» та нестійкої зайнятості зростають. На рівні практик соціальної роботи це означає розширення кейс-менеджменту, менторства і коучингу сімей [17];

- психосоціальні потреби та міжкультурна напруженість. Психосоціальні потреби та міжкультурна напруженість. Значна частина мігрантів має травматичний досвід, а на тлі суспільно-політичної поляризації підвищується ризик дискримінації та соціальної ізоляції. Для подолання цих викликів активно застосовуються міжкультурне посередництво (*SprInt*), ініціативи з формування «мікроспільнот», що сприяють розвитку довіри всередині локальних громад, а також молодіжні програми JMD у кварталах, які мають виражений превентивний ефект у соціальній інтеграції та підтримці вразливих груп. Ефективність цих підходів залежить від стабільного фінансування та належної підготовки кадрів.

- адміністративна спроможність. Зростання кількості отримувачів захисту ($\approx 3,3$ млн у 2024 р.) тисне на соціальні служби, школи, охорону здоров'я і систему мовного навчання; дефіцит викладачів і консультантів ускладнює дотримання «норми навантаження» MBE [13].

Отже, німецька модель підтверджує, що інституційна багаторівневність (федерація – землі – громади – неурядові мережі) та послідовність «мова → праця → підвищення кваліфікації» здатні забезпечити масштабовану інтеграційну відповідь на великі міграційні хвилі. Водночас для підвищення стійкості моделі необхідні: (1) розширення житлової політики та муніципальної інфраструктури; (2) подальша професіоналізація міжкультурного посередництва; (3) цільові програми швидкого визнання кваліфікацій з опорою на дуальну освіту; (4) інтегрований психосоціальний супровід сімей; (5) збалансування «швидкого входу» в працю з довгостроковою мовною та професійною траєкторією.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Досвід Німеччини демонструє, що ефективна соціальна інтеграція мігрантів базується на поєднанні індивідуалізованих траєкторій, субсидіарної співпраці та практичних інструментів, що охоплюють освітню, соціальну, трудову та міжкультурну сфери. Для України цей досвід має практичне значення в контексті роботи з внутрішньо переміщеними особами, оскільки дозволяє виділити напрямки удосконалення існуючих сервісів і розширення можливостей соціальної роботи.

Із поданого вище зазначимо, що перш за все для України, важливо запровадити *індивідуальні інтеграційні плани*, які охоплюватимуть доступ до житла, освіти, психологічної підтримки та працевлаштування для ВПО. Такий підхід дозволить підвищити ефективність кейс-менеджменту та поліпшити координацію між державними службами, муніципальними органами та недержавними організаціями.

Другим невід'ємним аспектом виступає *субсидіарна модель співпраці*: активне залучення громадських та благодійних організацій забезпечує комплексну підтримку вразливих груп ВПО, зокрема жінок із дітьми, людей з інвалідністю та осіб із травматичним досвідом.

Також доцільно розвивати *механізми міжкультурного посередництва*, що допомагають подолати мовні та культурні бар'єри при наданні соціальних, освітніх і медичних послуг. У контексті України це може бути реалізовано через підготовку соціальних працівників із міжкультурною компетентністю та створення локальних консультаційних центрів.

Нагальним, також, є *раннє включення в ринок праці* через адаптовані програми навчання і працевлаштування може зменшити ризик економічної маргіналізації та сприяти стабілізації сімей ВПО. При цьому важливо поєднувати професійні курси з менторством і супроводом на робочому місці, що повторює принципи програми Job-Turbo у Німеччині.

Таким чином, адаптація окремих елементів німецької моделі в Україні дозволяє створити більш системний та передбачуваний підхід до соціальної інтеграції ВПО, підвищити ефективність соціальних послуг та зміцнити координацію між різними акторами соціальної роботи.

Список літератури:

1. Біль М. М. Вимушена міграція в умовах високої соціальної вразливості населення України. *Migration & Law*. 2023. № 2 (5–6). С. 31–43. DOI: <https://doi.org/10.32752/2786-5185-2022-2-5-6-31-43>.
2. Вишневецька А. М., Петренко К. В. Вплив глобалізації на міграційні процеси у світі та Європі. *Економічний вісник НТУУ КІП: збірник наукових праць*. 2022. № 23. С. 34–39. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/50662> (дата звернення 12.02.2025).
3. Горбань С. Ф., Біленко О. В., Трубнік Т. Є. Вплив міграційних процесів на економіку України. *Економіка та суспільство*. 2023. № 49. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-26>.
4. Магдич А. С. Географія міграції населення України до країн Європи: аналіз політики інтеграції мігрантів у країнах призначення. Академічний огляд. 2022. № 1. URL: <http://acadrev.duan.edu.ua> (дата звернення 03.05.2025).
5. Плющ В. А. Динаміка адаптаційних стратегій сучасних мігрантів з України в Ізраїлі: дис. ... д-ра філос. наук. Інститут соціології Національної академії наук України. 2024. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0824U003333> (дата звернення 13.03.2025).
6. Філіпчук Л., Сирбу О. Вимушена міграція і війна в Україні (24 березня – 10 червня 2022). CEDOS. 2022. 27 червня. URL: <https://cedos.org.ua/researches/vymushena-migracziya-i-vijna-v-ukrayini-24-bereznia-10-cherhvnya-2022/> (дата звернення 14.02.2025).
7. Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (BAMF). Berufssprachkurse (DeuFöV): цілі, структура та провайдери. *Bundesamt für Migration und Flüchtlinge*. 2025. URL: <https://www.bamf.de/DE/Themen/Integration/TraegerLehrFachkraefte/TraegerBerufssprachkurse/Allgemeines/allgemeines-node.html> (дата звернення 01.05.2025).
8. Bundesamt für Migration und Flüchtlinge. Asylzahlen Gesamtjahr und Dezember 2024. BAMF. 2025. 9 Januar. URL: <https://www.bamf.de/SharedDocs/Meldungen/DE/2025/250109-asylzahlen-dezember-und-gesamtjahr-2024.html> (дата звернення 10.09.2025).
9. Bundesministerium für Arbeit und Soziales (BMAS). Job Turbo zur Arbeitsmarktintegration von Geflüchteten: концепт, фази, роль BA/Jobcenter. Bundesministerium für Arbeit und Soziales. 2023–2025. URL: <https://www.bmas.de/DE/Arbeit/Migration-und-Arbeit/Flucht-und-Aysl/Turbo-zur-Arbeitsmarktintegration-von-Gefluechteten/turbo-zur-arbeitsmarktintegration-von-gefuechteten.html> (дата звернення 24.07.2025).
10. Bundesrechnungshof. Bericht zur Migrationsberatung für erwachsene Zuwanderer (MBE). Bundesrechnungshof. 2023. 10 листопада. URL: <https://www.bundesrechnungshof.de/SharedDocs/Downloads/DE/Berichte/2024/migrationsberatung-volltext.htm> (дата звернення 09.06.2025).
11. Eurostat. Temporary protection for 4.31 million people in June. Eurostat. 2025. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20250811-1> (дата звернення 12.09.2025).
12. Federal Ministry of the Interior and Community (BMI). Integrationskurs – FAQs: legal framework of integration courses. BMI. 2024–2025. URL: <https://bmi.bund.de/DE/themen/heimat-integration/integration/integrationskurse/integrationskurse.html> (дата звернення 10.09.2025).
13. Federal Statistical Office (Destatis). Protection seekers at the end of 2024: approximately 3.3 million in the Central Register of Foreign Nationals (AZR). Federal Statistical Office. 2025. 30 June. URL: https://www.destatis.de/EN/Press/Pressemitteilungen/2025/06/PD25_234_125.html (дата звернення 30.03.2025).
14. Jugendmigrationsdienste (JMD). Über uns / Bundesweite Struktur: моделі роботи з молоддю 12–27 років. Jugendmigrationsdienste. 2024. URL: <https://www.bmbfsfj.bund.de/bmbfsfj/themen/kinder-und-jugend/integration-und-chancen-fuer-junge-menschen/jugendmigrationsdienste> (дата звернення 17.07.2025).
15. Statista Research Department. Kriegsflüchtlinge aus der Ukraine in Deutschland nach Status im Juli 2025. Statista. 2025. 15 September. URL: <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/1395723/umfrage/kriegsfluechtlinge-aus-der-ukraine-in-deutschland-nach-status> (дата звернення 12.09.2025).
16. Mediendienst Integration. Multilingualism. Integration. Numbers and Facts: DTZ 2024 performance. Mediendienst Integration. 2025. URL: <https://mediendienst-integration.de/integration/mehrsprachigkeit.html> (дата звернення 24.08.2025).
17. SprInt organizations (Bikup, SprInt networks). Sprach- und Integrationsmittlung: professional standards and fields of application. Bikup, SprInt. 2019–2025. URL: <https://www.bikup.de/>.

18. Tucha O., Spivak I., Bondarenko O., Poharska O. The impact of Ukrainian migrants on recipient countries' economies. National Bank of Ukraine. 2022. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/vplyv-ukrayinskih-migrantiv-na-ekonomiki-krayin-retsiipiyentiv> (дата звернення 13.06.2025)

References:

1. Bil, M. M. (2023). Vymushena mihratsiya v umovakh vysokoi sotsialnoi vrazlyvosti naselennia Ukrainy [Forced migration under high social vulnerability of the population of Ukraine]. *Migration & Law*, 2(5–6), 31–43. [in Ukrainian].
2. Vyshnevskaya, A. M., & Petrenko, K. V. (2022). Vplyv hlobalizatsii na mihratsiini protsesy u sviti ta Yevropi [Impact of globalization on migration processes in the world and Europe]. *Ekonomichnyi visnyk NTUU "KPI": zb. nauk. prats*, (23), 34–39. [in Ukrainian].
3. Horban, S. F., Bilenko, O. V., & Trubnik, T. Ye. (2023). Vplyv mihratsiinykh protsesiv na ekonomiku Ukrainy [Impact of migration processes on the economy of Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo*, (49). [in Ukrainian].
4. Mahdich, A. S. (2022). Heohrafiya mihratsii naselennia Ukrainy do krain Yevropy: analiz polityky intehtatsii mihrantiv u krainakh pryznachennia [Geography of population migration from Ukraine to European countries: analysis of migrant integration policies in destination countries]. *Akademichnyi ohliad*, (1). [in Ukrainian].
5. Pliushch, V. A. (2024). Dynamika adaptatsiinykh stratehii suchasnykh mihrantiv z Ukrainy v Izraili [Dynamics of adaptation strategies of contemporary Ukrainian migrants in Israel] (Doctoral dissertation, Instytut sotsiolohii NAN Ukrainy). [in Ukrainian].
6. Filipchuk, L., & Syrby, O. (2022). Vymushena mihratsiya i viina v Ukraini (24 bereznia – 10 chervnia 2022) [Forced migration and war in Ukraine, March 24 – June 10, 2022]. Kyiv: CEDOS. [in Ukrainian].
7. Bundesamt für Migration und Flüchtlinge. (2025). *Berufssprachkurse (DeuFöV): Ziele, Struktur und Anbieter* [Overview of integration and professional language courses]. Nürnberg: BAMF.
8. Bundesamt für Migration und Flüchtlinge. (2025, January 9). *Asylzahlen Gesamtjahr und Dezember 2024* [Official statistics on asylum applications 2024; BAMF competencies on asylum and integration]. Nürnberg: BAMF.
9. Bundesministerium für Arbeit und Soziales. (2023–2025). *Job Turbo zur Arbeitsmarktintegration von Geflüchteten: Konzept, Phasen, Rolle von BA/Jobcenter; Bedingungen des Arbeitsmarktzugangs* [Job Turbo for labor market integration of refugees: concept, phases, roles, labor market conditions]. Berlin: BMAS.
10. Bundesrechnungshof. (2023, November 10). *Bericht zur Migrationsberatung für erwachsene Zuwanderer (MBE): Struktur, Finanzierung, ca 1 500 Beratungsstellen* [Report to the Budget Committee of the German Bundestag]. Bonn: Bundesrechnungshof. <https://www.bundesrechnungshof.de/SharedDocs/Downloads/DE/Berichte/2024/migrationsberatung-volltext.htm>
11. Eurostat. (2025, August 11). *Temporary protection for 4.31 million people in June* [Official number of people under temporary protection in Germany]. Luxembourg: Eurostat. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20250811-1>
12. Federal Ministry of the Interior and Community. (2024–2025). Integrationskurs – FAQs: ca 485,000 Ukrainian citizens (2022–2024). Berlin: BMI. <https://bmi.bund.de/DE/themen/heimat-integration/integration/integrationskurse/integrationskurse.html>
13. Federal Statistical Office. (2025, June 30). *Protection seekers at the end of 2024: approximately 3.3 million in AZR*. Wiesbaden: Destatis. https://www.destatis.de/EN/Press/Pressemitteilungen/2025/06/PD25_234_125.html
14. Jugendmigrationsdienste. (2024). *Über uns / Bundesweite Struktur: ca 500 JMD-Standorte* [About us / nationwide structure: ca 500 JMD locations]. Berlin: JMD. <https://www.bmbfsfj.bund.de/bmbfsfj/themen/kinder-und-jugend/integration-und-chancen-fuer-junge-menschen/jugendmigrationsdienste>
15. Statista Research Department. (2025, September 15). *Kriegsflüchtlinge aus der Ukraine in Deutschland nach Status im Juli 2025* [War refugees from Ukraine in Germany by status in July 2025]. Hamburg: Statista.
16. Mediendienst Integration. (2025). *Multilingualism | Integration | Numbers and Facts: DTZ 2024 performance*. Berlin: Mediendienst Integration. <https://mediendienst-integration.de/integration/mehrsprachigkeit.html>
17. SprInt organizations (Bikup, SprInt networks). (2019–2025). *Sprach- und Integrationsmittlung: professional standards and fields of application*. Köln: Bikup.
18. Tucha, O., Spivak, I., Bondarenko, O., & Poharska, O. (2022). *The impact of Ukrainian migrants on recipient countries' economies*. Kyiv: National Bank of Ukraine.

Отримано: 29.09.2025

Рекомендовано: 19.10.2025

Опубліковано: 30.12.2025